

Депозитарна цифрова бібліотека — як єдина можливість вирішення проблеми книгосховищ

*Микола Сенченко,
директор Книжкової
палати України,
професор*

Суть проблеми

Для всіх бібліотек світу головною є проблема книгосховищ, у яких завжди бракує місця для розміщення фондів. Книгосховища бібліотек заповнені книгами, 90 відсотків яких, особливо у великих бібліотеках, не мають постійного попиту. Є книги, які ніколи не видавалися читачам або видавалися один раз за 10 — 20 років. Водночас вони повинні бути в інформаційному просторі держави. Наприклад, сьогодні твори класиків марксизму-ленінізму або численні праці Леоніда Брежнєва, колишнього Генерального секретаря ЦК КПРС, зберігає (ймовірно, тільки один примірник) більшість бібліотек України, але запит на ці твори — відсутній.

Кількість назв книг, що друкуються, не зменшується, а навпаки — збільшується. Так, в Україні видавалося в 1980 році 9 061 назва книг, а в 2007 році — 17 987. Така сама ситуація і в Європі, де в 1980 році було видано 411 тисяч назв книг, а в 2007 — 770 тисяч. Будувати нові приміщення для книгосховищ в Україні будуть не скоро, а нові надходження ніде розміщувати.

Що ж робити?

Вирішують проблему книгосховищ трьома шляхами:

1. Будівництвом нових книгосховищ.
2. Очищенням фондів і вилученням літератури, що мало використовується (вилучена література передається в інші бібліотеки, здається на макулатуру, а в окремих країнах продається населенню).

3. Формуванням депозитарної бібліотеки.

Перший шлях вимагає великих капіталовкладень і тільки тимчасово вирішує проблему, тому що кількість книг й інших видань постійно збільшується і будівництво книгосховищ може носити перманентний характер. У скрутній ситуації з українською економікою, різким зменшенням кількості населення і частковою втратою інтересу до читання мало надій на будівництво нових книгосховищ навіть для національних бібліотек.

Другий — вимагає чіткої координації бібліотек у справі вилучення літератури і призводить до можливої втрати цінних книг та інших документів.

Третій — на наш погляд, оптимальний, полягає у формуванні депозитарної бібліотеки, у фондах якої зберігається два чи більше примірників вилучених книг однієї назви.

Проблема книгосховищ не нова, і в багатьох країнах світу її вирішують саме створенням депозитарної бібліотеки. Технологія вилучення книг з фондів бібліотек дуже проста. Кожна веде статистику виданих книг і якщо видання не затребуване читачами упродовж певного часу (три-п'ять років), його вилучають з фондів і передають до депозитарної бібліотеки.

Її електронний каталог має бути доступним з кожної публічної чи іншої бібліотеки. При надходженні запити на книжку, що зберігається в депозитарній бібліотеці, читач обслуговується в режимі міжбібліотечного абонементу.

Приблизно так працює депозитарна бібліотека Сполучених Штатів Америки в Чикаго, куди здають вилучену з усіх американських бібліотек літературу.

Створення депозитарної бібліотеки

Восьмидесяті роки ХХ століття були плідними в будівництві приміщень для Національної бібліотеки ім. В. Вернадського, Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова", введених в дію в 1989 році, а також для більшості обласних наукових бібліотек, які отримали нові приміщення. На жаль, за останні роки нових бібліотек в Україні не побудовано, а в більшості існуючих фонди книгосховища повністю заповнені. Надій на будівництво нових приміщень дуже мало. Вихід з такого становища — розроблення концепції депозитарної бібліотеки України, її організація, комплектування та обслуговування користувачів. Така бібліотека повинна мати книгосховище для зберігання одного-двох примірників кожної назви книжки та інших документів, які сьогодні є в багатьох бібліотеках і не користуються попитом. Поодинокі попити на такі видання задовольнятиме депозитарна бібліотека. Таким чином, можна вивільнити значні площі для надходжень і не будувати книгосховищ. Такі бібліотеки конче необхідні Україні.

Депозитарну бібліотеку можна створити в Україні, спеціально побудувавши для неї приміщення в декількох регіонах. На першому етапі, для експериментального опрацювання ідеї, Депозитарну бібліотеку можна створити в Києві на базі Державної наукової установи "Книжкова палата України імені Івана Федорова".

Державний комітет телебачення і радіомовлення України планує розпочати будівництво другої черги книгосховища Державного архіву друку Книжкової палати України, де слід передбачити й розміщення депозитарної бібліотеки. Її фонд поступово буде переводитись на цифрові носії інформації й стане доступним з будь-якої бібліотеки України й інших країн. Тому замовлення на книги депозитарної бібліотеки може виконуватися в режимі віддаленого доступу.

Державний архів друку Книжкової палати має найповніший фонд друкованої продукції України, оцифрування якого дасть можливість мати цифрову бібліотеку цього фонду.

Об'єднання оцифрованих фондів уможливить створення цифрової депозитарної бібліотеки, вирішення проблеми книгосховищ і збереження фондів Державного архіву друку "Документальної пам'яті України".

Запрошуємо фахівців бібліотечної справи до обговорення ідеї створення Депозитарної бібліотеки, для розроблення концепції, технічного завдання і проекту.